

LES TALLE: APORTACIÓ AL ESTUDI DE LA FISCALITAT A MALLORCA

FRANCESC RIERA VAYREDA

En qualsevol època, el sistema fiscal ha estat un tema que ha suscitat múltiples estudis i consideracions per part dels investigadors. D'ací que intentem d'aproximar-nos a aquesta problemàtica tot abordant un impost ben concret com és ara el de la "talla". Es tracta d'una imposició de la qual en desconeixem l'origen i encara altre tant la seva història. No obstant sabem que en la seva llarga trajectòria —cal que observem que ja hi ha notícies de tal impost en el segle XIII i que la seva duració abasta fins la primera meitat del segle XIX —es transforma i passa de ser una imposició extraordinària a esdevenir-se com a exacció uniforme i constant des del segle XVIII.

L'aportació del nostre estudi al coneixement de la cosa tributària de Mallorca a través d'aquesta font fiscal, desconeguda a partir de la seva problemàtica global, obre un nou camp a la investigació històrica.

Per tant, cal que considerem la importància del tema i l'aportació que en aquest camp hem anat aconseguint. Per això iniciem el seu estudi amb un inventari de tots aquells llibres de talles que es conserven a l'Arxiu del Regne de Mallorca amb una descripció dels materials tot agrupant-los en Sèries documentals, amb un estudi de tals Sèries a nivell descriptiu que és la base del present treball.

Aquests tipus de fonts s'analitzen des d'una doble perspectiva:

Des de la labor de l'arxiver, o sia, "la posta a punt" d'un material enfosquit per la seva dispersió, mancat d'una encertada cronologia, amb desconeixement dels lligams existents en la seva administració i d'una definició dels seus objectius.

Des de la tasca del investigador, la de l'interessat en una problemàtica concreta, en aquest cas la del sistema fiscal.

TALLA GENERAL.

La Talla General compta amb 636 llibres que van de 1.478 a 1.845 si bé hi ha grans llacunes en els segles XV, XVI i XVII, no ocorre així en els XVIII i XIX en els quals hi observam una clara continuïtat amb escassíssims buits cronològics.

La Talla General s'emetia per motius d'indole comuna i afectava la totalitat de l'illa, d'ací que el seu pagament fos com indica el mot general i vinculada a tots els seus habitants tot i que eren nombroses les exempcions com és ara la dels eclesiàstics tant els seculars com els regulars, i les dels cavallers d'hàbit com també els ministres i oficials del Tribunal del Sant Ofici de la Inquisició, els de la Casa de la Ceca, i els individus dels llinatges Bauzà, Gayà, Munar, Trias a més dels beneficiaris de franquícia per ser pares de 12 o més fills, etc.

No obstant, el 1684 es constreny als exempts per tal que es disposin al pagament de les contribucions de la talla en els casos específicats en la Concòrdia de tal any, és a dir en els de pesta, fam i guerra.

Malgrat tot, no trobam cap llibre de registre de pagament de talles per part dels exempts fins 1705, any des del qual es contribueix d'una manera uniforme i particularment en la Talla General de 32.000 peces de vuit.

Així, doncs, de manera general i fixant la nostra atenció en allò que ha estat el nostre estudi, trobarem que en l'administració de l'impost es feien servir diferents llibres d'acord amb una ordenació geogràfica. D'aquesta manera es confeccionaven tres llibres, un per a Ciutat i dos per la Part Forana a la qual corresponien el Pla i la Muntanya.

En línies generals, en els llibres de Ciutat s'hi anotaven aquells individus obligats al pagament de la Talla General, distribuïts per parròquies i dins d'aquestes per illetes de cases.

Quant als llibres de la Part Forana, s'hi inscriu una relació per pobles i allò que s'ha de pagar d'impost. Per via d'exemple tenim en el llibre de signatura A.H. 2.773, corresponent als anys 1601-1603, hi trobam:

<i>Pobles</i>	<i>Lliuras</i>	<i>Sous</i>	<i>diners</i>
Llucmajor	229	8	7
Sencelles	75	6	8
Campos	174	10	11
Santanyí	41	15	7
Montuïri	77	7	8
Algaida	139	7	4
Porreres	206	16	10
Santa Margalida	103	2	4
Sineu	180	11	2
Sant Joan	101	7	9
Petra	130	18	4
Manacor	224	6	11
Artà	176	15	8
Felanitx	259	16	10

Altrament, a partir del segle XVIII hi ha una alteració del sistema abans adoptat en l'administració dels llibres, canvis que són motivats fonamentalment per la inclusió en el pagament del tribut dels abans exempts i això arran de la ja esmentada Concòrdia de 1684. Encara que també sembla ser que hi hagué un interès en oferir una major transparència i agilitat en la gestió, ja que en el cas de Ciutat se separa en un llibre de banda, els comerciants els quals abans anaven registrats sense distinció professional en els llibres de Ciutat.

Bàsicament, pel que fa a Ciutat, tenim en primer lloc els llibres d'anotació del pagament de la Talla General dels particulars, sota l'apellatiu de "seculars", en un segon llibre s'hi palesa l'activitat comercial del subjecte i així tenim els "Llibres de Negoci" i en tercer lloc, finalment, tenim el "Llibre de Eclesiàstichs" en el qual s'hi registren les contribucions de la clerecia, dels cavallers d'hàbit i dels oficials del Sant Ofici.

A la Part Forana també s'observen canvis en els llibres de la Talla General, ja que s'hi integren a les seves partides els eclesiàstics i els comerciants, però de més a més ens transmeten més informació que els llibres de la Part Forana de segles anteriors. És així, per exemple, com podem observar en el llibre de signatura A.H. 3.594 de 1726-1727 de la comarca de Muntanya:

Alcúdia

Particulars	284.751 L. 14 s. 9 d.	589 L. 6 s. 6 d.
Eclesiàstichs	7.062 L. 10 s. —	14 L. 10 s. 4 d.
Negoci	— — —	— — —

És a dir que s'integren en el pagament els eclesiàstics i es fa distinció entre els particulars sense activitats comercials i els que en realitzen, prenent nota dels seus capitals.

No obstant això, no són aquets els únics llibres conservats en relació de l'impost de la Talla General, doncs també comptam amb els llibres de Sentències, els de Restes i les Rúbriques.

Els primers presenten l'examen d'ingressos i despeses de la recaptació de la talla i promoure sentència i exigir, en el seu cas, les degudes responsabilitats als recaptadors. Un exemple el tenim en el llibre de signatura A. H. 2.717, foli 15:

"Nosaltres Francesch Rubert notari de la vila de Inca y Bernat Mora de la vila de Porreres, contadors universals lo any present de la universitat de les viles y parrochias de a part forana congregats y ajuntats dins la sala maior de les cases del Sindicat per effecte de veure, y examinar, cloure y diffinir los comptes de la administració de dit tall tinguda per los dits Juan Sebater dela Riba y Onofre Ferragut de Cus-

tig de la vila de Sancelles a ells encomanada per lo concell de dita universitat...”

En segon lloc, els llibres de Restes, escassos en nombre, la qual cosa dificulta la seva explicació; podrien ser els llibres on s'anotaven dia a dia els capitals líquids de les persones subjectes a la contribució de la talla. Els termes que s'hi fan figurar són dues paraules ben prou representatives com “Cargo” i “Descargo”, o sia que el seu contingut tracta sobre l'actualització constant dels béns —i d'ací la paraula “Cargo”— i allò que s'ha deixat de posseir o “Descargo”.

Altrament, les Rúbriques són simples index alfabètics de tots els individus sotmesos al pagament de la Talla General.

De l'estudi de la Talla Geeneral se'n dedueixen dos moments en la història de l'impost. El primer abastaria els segles XV a XVII fins a la introducció d'un canvi conceptual i el segon comprendria els segles XVIII i XIX.

En el primer grup s'enregistren, per via de Talla General, unes càrregues destinades a cobrir objectius comuns i universals del Regne, però sense abastar la uniformitat i continuïtat cronològica que observam d'ençà del segle XVIII, sobretot, amb la Talla General de 32.000 peces de vuit imposada l'any 1717.

Aquesta talla la devien pagar tots els habitants de l'illa i tenia com a finalitat la de cobrir la despesa que produïssin les tropes reials; d'ací que observem un canvi fonamental com és el de la transformació en un impost no uniforme en els seus orígens i que es convertia en un ingrés anual i constant.

Hem dit que la emissió de les Talles Generals tenien com a Objectiu la recaptació de fons per tal de cobrir necessitats afectant tota l'illa i per això l'òrgan encarregat de l'aprovació era el Gran i General Consell i a ell concorrien els jurats i els consellers de Ciutat i de la Part Forana per tal de determinar el muntant de la talla i les instruccions a seguir per al seu cobrament.

No obstant això, després de l'abolició del Gran i General Consell, arran del Decret de Nova Planta, trobam que les Talles Generals continuen essent aprovades i d'ací que ens demanem quina era la institució amb prou autoritat i competència per a promoure la recaptació de l'impost. Lògicament l'organisme promotor canvia de mans i no és ja un ens institucional autònom, propi de l'illa, sinó que seria la Reial Hisenda la que ocuparia el seu lloc, i essent l'Ajuntament de Ciutat, en base als cadastres de béns, l'encarregat del repartiment de la imposició a tots als habitants de l'illa; per tant, és l'Ajuntament un òrgan intermedi sense força decisòria com la que tingué abans el Gran i General Consell.

TALLA DE L'UTENSILI

Consten 162 llibres dels anys de 1717 a 1845. Es tracta d'una Sèrie molt contínua i amb escasses llacunes.

Sobre la contribució de l'Utensili Canga Argüelles en el seu "Diccionario de Hacienda" diu el següent:

"Contribución establecida en España el año de 1719 para satisfacer el importe de las camas luz, aceite, vinagre y sal que se suministra diariamente a las tropas. Antiguamente los pueblos acudían en especie con estos artículos para el servicio de los soldados y con una cierta cantidad de dinero para los oficiales; pero siendo molestísimo un método semejante, tomó la hacienda a su cargo el proveer a las tropas de lo necesario, reintegrándose del desembolso con un repartimiento anual que hace sobre cada provincia, pagándolo los pueblos en razón del número de sus vecinos..."¹

Hem de fer notar, doncs, que la data que donam com a iniciació d'aquesta Sèrie, és la que correspon a un llibre dit d'Alberans de talles y vezindari i que pel que fa a l'últim es refereix a dates posteriors a 1719.

Altrament aquest impost es cobrava mitjançant un repartiment anual i d'ací que els mallorquins de l'època e relacionassin al sistema impositiu de la talla, ja que també s'hi establia el sistema del repartiment i per tal motiu trobam molts casos en els quals l'Utensili es denominat "Talla de Utensilio" i per això l'inclouim en aquest conjunt documental.

Una de les preguntes que ens formulam en aproximar-nos de manera succinta i general, a aquest impost és la de qui estava obligat a pagar-lo. La resposta l'hem anada a trobar al llibre de l'any 1765-1766, de signatura R.P. 2160, on llegim:

"...siendo esta contribución real, general y establecida por beneficio común, la deben satisfacer las haciendas, comercio y trato, de todo útil vecino, desde la primera grandeza hasta el más humilde vasallo, sin exceptuar los de las órdenes militares, dependientes de la inquisición, ni los clérigos y comunidades regulares por sus tratos y granjerías y los bienes adquiridos después del Concordato del año de 1737..."

Però hem de remarcar que de l'impost en restaven exemptes algunes persones "por vivir de su salario y no contar con ninguna clase de bienes" fet que es desprèn de peticions formulades per particulars per tal de no pagar l'Utensili. És així com en el lligall A.H. 1514 legim el pediment d'Antoni Borràs, l'any 1737: "...no podia ni devia pagar por

¹ CANGA ARGÜELLES, José. Diccionario de Hacienda v. 2, Madrid 1833-1834.

ser pobre de solemnidad, que vive de su salario y no posehe bienes algunos...”

Al mateix temps deslliuraven del pagament els eclesiàstics si més no abans de l'aprovació del Concordat de 1737.

Però sembla ser que la talla era una càrrega cada vegada més feixuga i insuportable pels afectats, bé perquè era de sí gravosa o bé perquè els impostos en el segle XVIII, en general, ja eren prou abusius.

D'ací que en 1734-1735 poguem trobar en el llibre A.H. 3.392 la següent notícia:

“Se envia una embajada al rey para protestar sobre la contribución del Utensilio por considerarla muy gravosa para los pobres”.

Però hi hem d'afegir que tal presumpció no és un simple fet conjuntural, perquè en el capítol 8 del Concordat de 1737 s'hi reconeix el fet segons se'n dedueix del text:

“... los gravísimos impuestos, con que están gravados los bienes de los legos, y la incapacidad de éstos de sobrellevarlos a que se reducirían con el discurso de el tiempo, si aumentándose los bienes, que adquiriesen los Eclesiásticos por herencias, donaciones, compras u otros títulos se disminuyese a cantidad de aquellos, en que oy tienen los seglares dominio, y están con el gravamen de los tributos regios: ha pedido a su Santidad el Rey Catholico se sirva ordenar, que todos los bienes que los Eclesiásticos han adquirido desde principios de su Reynado, o que en adelante adquirieren con cualquier título, estén sujetos a aquellas mismas cargas, a que lo están los bienes de los legos...”

En conseqüència, ens adonam del fet i del convenciment, acceptat oficialment, de què els impostos eren insuportables i per tant s'instava a determinat estament privilegiat a contribuir en les despeses del regne.

No obstant, i malgrat l'intent d'incloure en el pagament de l'Utensili els eclesiàstics, trobam que les protestes es repeteixen i és així com llegim a la carta, ja esmentada anteriorment, —1765-1766 (R.P. 2.160)— el següent:

“...el importe de la contribución de los Utensilios se ha repartido y cobrado en este reyno solamente entre el estado llano, cargando a cada individuo su contingente a bulto por su oficio o el eco de su industria esta práctica es abusiva, njusta y diametralmente opuesta a las órdenes de S.M. ...”.

Per tant, deduïm que els Capítols del Concordat no es complien, la qual cosa ens és confirmada pel llibre de signatura R.P. 1.340 de l'any 1766-1767:

“... en cuyo repartimiento no se ha incluido a los eclesiásticos por no tener noticia de los bienes que poseen adquiridos después del Concordato, con ánimo pero de reemplazarlo en los años sucesivos”.

És a dir que es produïa una situació límit tot obligant al bisbe de Mallorca a emetre un edicte "Sobre la contribución del Utensilio por los eclesiásticos y manos muertas, en ejecución del capítulo 8 del Concordato del año 1737", amb data de 23 de març de 1768, on s'hi demanava i ordenava als eclesiàstics de contribuir al pagament del tal Utensili.

Vists, de manera molt general, alguns dels aspectes de la problemàtica externa que suscitava aquest impost; hem d'entrar, encara que breument, a comentar els llibres que l'administració de l'impost precisava.

Tenim els lligalls preparatoris per a la conformació dels llibres de l'utensili, els quals fan un estudi o tempteig de les despeses que comportaven els subministres de llenya, oli i carbó per a les tropes a més de la palla per als cavalls i l'import de lloguers de cases, reparacions de casernes i altres despeses diverses de l'administració i, encara, allò que corresponia pagar per part de Ciutat i de la Part Forana.

Un cop arreglats els càlculs de les necessitats, la Reial Hisenda avançava el pagament i l'any següent, a través d'ordres cursades per l'Intendent, es reintegraven les despeses mitjançant repartiment realitzat a Ciutat i als pobles de l'illa, segons les estimacions de riquesa dividint els veïns en 10 classes d'acord amb els béns que posseïen.

Tot aquest procés es concreta en els llibres esmentats, propis de l'Utensili. Aiximateix l'estructura de tals llibres és diferent segons siguin de Ciutat o de la Part Forana.

Es primers agrupen els habitants de Palma i el seu terme per corporacions, oficis i estaments de la següent manera:

- Colegios y gremios.
- Taberneros y mesoneros.
- Tenderos, vendedores y revendedores.
- Caballeros de Hábito.
- Manos muertas.
- Restantes individuos de la Ciudad y Término que contribuyen por sus bienes y grangería.

Al mateix temps en cadascun d'aquests grups es feia una relació dels noms i allò que devien pagar.

A més a més als gremis s'assignava una quantitat global i cadascun en particular, tal com s'aprecia en el llibre A.H. 1556 que exposam seguidament:

"Plan de las cantidades, que por razón de la Contribución de Utensilios del año pasado de 1771 se reparten a los Colegios y Gremios de la presente Ciudad en esta forma:

Colegios de confiteros	46 lliuras	8 sous.
De zirujanos	81 "	2 "
De pintores y escultores	31 "	10 "
De plateros	114 "	2 "
Gremios de Herreros	125 "	— "
Albañiles	60 "	14 "
Alfareros	22 "	4 "
Tonellers	66 "	8 "
Carpinteros	203 "	8 "
Zapateros	440 "	— "
Cortantes	139 "	6 "
Trompeters	7 "	4 "
Zurradores	217 "	— "
Esparteros	46 "	14 "
Monteros	44 "	12 "
Marchandos	290 "	— "
Passamaneros	10 "	10 "
Medidores de Trigo y Cribadores	14 "	10 "
Molineros de agua	22 "	— "
Molineros de viento	38 "	8 "
Horneros	153 "	10 "
Boneters	19 "	18 "
Herreros	164 "	— "
Pelayres	103 "	16 "
Sastres	78 "	8 "
Sillers y Albarderos	5 "	8 "
Sombrereros	12 "	18 "
Sogueros	58 "	14 "
Texedores de lana	42 "	14 "
Texedores de lino	391 "	— "
Terciopeleros de la calle	12 "	14 "
Terciopeleros de fuera calle	13 "	— "
Tintoreros	9 "	16 "
Torsedores de seda	7 "	18 "
Traginers de garrote	29 "	— "
	3.121 "	10 "

Però, segons sembla, per la documentació que tenim a l'abast als lligalls d'Utensilis, se seguien les protestes entre els confreres i els majordoms per irregularitats en les assignacions que aquests darrers imposaven a cada individu del gremi.

Altrament, els llibres forans, eren molt senzills i tan solament anotaven el nom del contribuent i la quantitat a pagar.

L'administració també portava un "Dietario del Utensilio" en el qual s'hi anotaven el dia, mes i any, el nom de la persona contribuent i la quantitat pagada.

Finalment, trobam els llibres de "Rúbricas" que són, com hem dit en la Sèrie anterior, les llistes alfabètiques dels afectats per la contribució.

TALLA ORDINÀRIA

Abasta del 1752 al 1850 i compta amb 107 llibres. És una Sèrie força contínua malgrat que hi ha una llacuna de 19 anys, entre 1760 i 1779.

La Talla Ordinària, que també rep el nom de "Comuna" i "Vecinal", era recaptada per cada ajuntament per tal de cobrir les seves necessitats ordinàries; així, per exemple, en el llibre A.H. 5.028 dels anys 1781-1782 d'Esporles s'especifica el motiu: "per pagar les obligacions particulars de dita vila". O també en el llibre A.H. 3.206 de 1815, també d'Esporles, s'hi exposa: "per pagar 50 lliuras al dr. en Medicina conduit en Esporlas, per pagar el salari al secretari, per pagar el salari del advocat i damés".

Quant al sistema de registre d'aquests llibres, únicament s'hi anotava el nom del contribuent i la quantitat que havia d'abonar.

TALLA EXTRAORDINÀRIA

Comprèn els anys 1758-1838 i consta de 21 llibres. És una Sèrie discontinua i amb freqüents llacunes. El motiu de l'emissió d'aquesta talla era determinat per les necessitats que s'havien de solventar de manera imperiosa, per exemple, per motius de manca de blat o, com la de 1808, com a subsidi de la guerra contra el francès.

TALLA DE GUARDES

Aquesta Sèrie comprèn els anys 1765-1833 i compta amb 13 llibres. Però presenta importants llacunes des d'un màxim de 19 anys a un mínim d'un.

També se l'anomena "Talla de Guardas marítimes" i "Talla de Guardas secretas del mar". Aquesta contribució l'havien de pagar els veïns dels 16 als 60 anys d'edat.

L'estructura d'aquests llibres és com la dels de la "Talla Ordinària" o sia que tan sols hi consten els noms dels contribuents i el que havien de satisfer.

TALLA DE CENSOS

Comprèn els anys de 1775 a 1834, es compon de set llibres i presenta grans llacunes.

Aquesta talla era imposada pels ajuntaments per tal de pagar els censos i altres obligacions inherents als mateixos als quals n'estaven subjectes. Així, per exemple, l'ajuntament de Banyalbufar l'any 1796 recaptaria una talla per tal de pagar els censos que la vila té carregats a favor dels hereus d'Antoni Vives i Burguny.

De la mateixa manera que la Sèrie anterior, els llibres de la Talla de Censos només presenta els noms dels contribuents i allò que els correspon de pagar.

LLIBRE DE DIPÒSIT

Consta d'un sol llibre que pertany als anys 1776-1778 i en el qual s'hi verificaven els lliuraments de diners que feren els recaptadors de la Talla General

CONCLUSIÓ

Les talles són una font essencial per a l'estudi d'una àrea tan important com la tresoreria pública i per diferents motius:

Primerament perquè foren uns impostos directes que s'havien de satisfer en metàl·lic.

En segon lloc perquè gravà la major part de la societat, fetes les excepcions de rigor als estaments privilegiats.

En tercer lloc, malgrat que no hem aprofundit prou en la recerca, sembla que hi va haver un considerable augment des del segle XVIII, dada corroborable per l'augment vertiginós dels llibres de la Talla General i per la introducció de la Talla General de 32.000 peces de vuit a partir de 1717.

Altrament és important l'avaluació que s'hi fa de la riquesa, en base al cadastre de béns, dels individus afectats pel pagament d'aquesta contribució.

Finalment se'ns permet de conèixer la riquesa comercial mercès als llibres "de Negocio" i la riquesa global de l'illa i això per sectors geogràfics o sia: Ciutat i Part Forana, subdividida aquesta darrera en Pla i Muntanya.

Un altre fet remarcable és la continuïtat de la font al llarg del temps, ja que poseïm documentació des del segle XIII la qual abasta fins l'extinció de l'impost devers la primera meitat del segle XIX.